

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 12

Засновано у 2013 році

Рівне – 2019

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 12

Founded in 2013

Rivne – 2019

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Немеш Олена Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, проф. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 3 від 28 березня 2019 року).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВХОДЖЕННЯ МОЛОДІ У СУБКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

У статті здійснено теоретичний аналіз соціально-психологічних чинників входження молоді у субкультурний простір, впливу молодіжних субкультур на формування особистості, наголошується на необхідності розробки і впровадження програм соціалізації молоді, в яких враховувався б вплив субкультурного простору.

Ключові слова: молодіжна субкультура, субкультурний простір, девіантна поведінка, соціально-психологічні чинники.

В статье осуществлен теоретический анализ социально-психологических факторов вхождения молодежи в субкультурное пространство, влияния молодежных субкультур на формирование личности, акцентируется внимание на необходимости разработки и внедрения программ социализации молодежи, в которых учитывалось бы влияние субкультурного пространства.

Ключевые слова: молодежная субкультура, субкультурное пространство, девиантное поведение, социально-психологические факторы.

Постановка проблеми. Молодь є рушійною силою розвитку суспільства, її стратегічним ресурсом, одним із визначальних чинників громадсько-політичного та соціально-економічного життя країни. З іншої сторони, молоді люди, які не сформували в собі систему цінностей, мають нестійкий світогляд, дуже часто піддаються впливам, знецінюють ідеали, не можуть знайти свого місця в житті, свою адекватну соціальну групу, реалізувати себе, а тому знаходять вирішення своїх проблем в молодіжних субкультурах. Молодіжна субкультура - це певне поле реалізації, що виникає як потреба у молодих людей, яке вони обирають при відсутності альтернативи. Тому дуже важливо вивчення різних молодіжних субкультур з метою визначення ефективного комплексу заходів профілактики девіантної та делінквентної поведінки молодих людей в неформальних об'єднаннях. Це дає підстави вченим посилити дослідження соціально-психологічних чинників входження молоді у субкультурний простір і активізувати пошуки ефективних шляхів попередження і подолання негативних проявів у молодіжному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага вчених до проблеми молодіжних субкультур та їх впливу на розвиток особистості інтенсифікувалася з середини 80-х років минулого століття, коли послабився загальний ідеологічний тиск, почали руйнуватися старі організаційні форми і молодь отримала можливість більш вільно заявляти про свої уподобання, обирати форми особистісного самовияву. Проблеми впливу молодіжних субкультур на формування особистості присвячені дослідження багатьох сучасних вітчизняних і зарубіжних психологів, зокрема Л. С. Алексеева, І. П. Башкатова, М. О. Белашова, С.А.Белічева, В.Г. Бочарова, Л. П. Буєва, Ю.В. Грищук, В. Г. Дєєва, Л. Д. Заграй, І. С. Кона, Т.В. Кравченко, Н.Ф. Кузнецова, Ю.О. Лисенко, Ю. М. Мельника, В. І. Мироненко, В. Р. Павелківа, Б.Д. Паригіна, О. С. Товканець, А.М. Яковлева та ін. Особливо увага акцентується на психолого-педагогічних особливостях учасників молодіжних об'єднань, їх протидія існуючій системі, анархії, несправедливості.

Актуальними на сьогоднішній день залишаються питання асоціальної поведінки молоді. Теоретико-методологічні дослідження в цьому напрямі представлені роботами А. Адлера, Ю. К. Александрова, Ю.М.Антоняна, О. Бандури, А.Басса, І.П.Башкатова, З. Берковіц, Дж. Брауна, Ф.Д.Кадарія, П. Кауфман, Ю.В. Лазарева, С.Я.Лебедева, К. Левіна, К. Лоренца, М.Мюррей, А.В.Петряніна, В.Ф. Пирожкова, К. Річарда, Р.Уолтера, З. Фрейда, Е. Фромма, І.О. Фурманова, М. В. Шакурової та ін. В основному вони висвітлювали питання становлення та діяльність підліткових субкультур, вплив субкультур на формування особистості в підлітковому віці, виникнення агресії під впливом субкультур, вплив субкультур на формування девіацій у підлітків, місце молоді у кримінальних субкультурах.

Формулювання цілей статті. У цій статті ставимо за мету дослідити соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір і активізувати пошуки ефективних шляхів попередження і подолання негативних проявів у молодіжному середовищі, оскільки це питання впродовж останніх років набуває особливої актуальності і є поки що маловивченим.

Виклад основного матеріалу досліджень. Молодіжних субкультур у світі існує велика кількість, і вони, як соціально-психологічні явища, здатні виконувати як позитивні, так і негативні

Випуск 12, 2019. Збірник наукових праць РДГУ

функції щодо суспільства загалом та становленні і розвитку особистості зокрема. Сам науковий термін «субкультура» з'явився приблизно в 30-х роках ХХ століття, який поєднав у собі такі поняття, як «богема», «люди одного кола», «золота молодь». У психолого-педагогічній науці при поясненні субкультури увага, насамперед, зосереджується на системі цінностей, установок, способів поведінки і життєвих стилів певної соціальної групи, яка відрізняється від пануючої, домінуючої в суспільстві культури, хоча і пов'язана з нею [2, с. 11]. За даними досліджень в Україні лише 2-3% молоді перебувають в офіційно зареєстрованих молодіжних організаціях і понад 26% – у неформальних угрупованнях. На сучасному етапі, коли загострюються не лише загальносоціальні, але й специфічні молодіжні проблеми, як наголошують психологи, відбувається зміна традиційних моделей соціалізації, актуалізується пошук нових ефективних способів соціалізуючого й адаптаційного впливу [2, с. 7]. Субкультура – це поняття, яке можна розглядати як сукупність деяких негативно інтерпретованих норм і цінностей традиційної культури, що функціонує в якості культури певного прошарку суспільства; як особливу форму організації людей (частіше всього молоді), автономне цілісне утворення усередині панівної культури, що визначає стиль життя і мислення її носіїв, що відрізняється своїми звичаями, нормами, комплексами цінностей і навіть інститутами; як трансформовану професійним мисленням систему цінностей традиційної культури, що отримала своєрідне світоглядне забарвлення [5, с.170]. У психолого-педагогічному аспекті молодіжну субкультуру можна розглядати з позиції появи, формування та функціонування неформальних молодіжних об'єднань, роботу педагогів та психологів як спеціалістів групи підтримки з ними. Узагальнення результатів досліджень учених дозволяє виокремити деякі характеристики молодіжної субкультури. Так, головною характерною особливістю молодіжної субкультури є її відстороненість, часто демонстративність, епатажність що відрізняється від культурних цінностей старших поколінь, національних традицій. У масовій свідомості сприйняття молодіжної субкультури часто має негативний характер. На цьому тлі молодіжна субкультура зі своїми специфічними ідеалами, модою, мовою, мистецтвом все частіше помилково оцінюється як контркультура. Іншою характерною особливістю сучасної молодіжної субкультури є переважання споживання над творчістю. Це дуже негативна особливість, тому що по-справжньому залучення до культурних цінностей відбувається тільки за активної самостійної культуротворчої діяльності. Третьою характерною особливістю молодіжної субкультури можна назвати її авангардність, спрямованість у майбутнє, часто – екстремальність. Найчастіше ці риси поєднуються з відсутністю серйозного фундаменту історичних і культурних традицій. У молодіжному середовищі з'явилися нові тенденції в розумінні культури. Визнаючи об'єктивне існування історико-культурних цінностей, національних культурних традицій, молоді, тим не менш, не проявляє активності в їх освоєнні, вважаючи це проблемою другорядною, що не має практичної значущості в реальному соціально-політичному та історичному контексті, приділяє більше уваги іміджевим технологіям, які не мають глибоких культурних основ. Культура підміняється етикетом, зміст – формою. Неформальний молодіжний рух існує як стихійний, не керований державою процес, відокремлений і такий, що протистоїть реальній соціальній ситуації.

Умови життя в цілому створюють передумови для організації молоді в більш-менш великі групи, рухи, об'єднання, що є об'єднуючим чинником, який формує колективну свідомість, колективну відповідальність і загальні поняття соціально-культурних цінностей. Як свідчать результати наших досліджень, основною причиною виникнення неформальних молодіжних груп є порушення процесу адаптації молодих людей у навколишньому соціальному середовищі. Сам факт появи цих груп - процес закономірний, оскільки в юнацькому віці виникає підвищена потреба у спілкуванні з однолітками, до думки яких молоді люди схильні прислухатися більше, ніж до думки дорослих. Проблема полягає в тому, що адаптована до соціального оточення молода людина вибирає соціально схвалювану групу однолітків для самореалізації, дезадаптовані – асоціальну. Більшість молодих людей об'єднуються в угруповання різної асоціальної спрямованості. Наші спостереження дозволяють виділити наступні причини, які спричиняють необхідність увійти в ту чи іншу неформальну молодіжну групу: потреба в друзях, з якими приємно і комфортно; прагнення пізнати незвичайне, в тому числі сучасне західне мистецтво; неуспішність у навчанні, байдужість до навчання і відчуження від одногрупників; відсутність інтересу до чогось, бездіяльність; потреба в сильних і незвичних емоційних враженнях; неухвага до молодих людей і конфлікти в сім'ї, бездоглядність, самотність, беззахисність; оригінальність вражень, одержуваних в групах; можливість проявити протест проти становища молоді в сучасних умовах. Дуже важливе значення для людини має сім'я. Руйнування сімейних цінностей, низька заробітна плата батьків, розшарування населення, підвищення агресивності та насилля в суспільстві – все це негативно позначається на формуванні свідомості підлітків та юнацтва [2, с.7]. Неформальні об'єднання і молодіжні рухи характеризуються певними функціями. Однією з головних серед них є можливість самореалізації,

тобто суб'єктивного втілення. Дуже важлива інструментальна функція, коли група стає інструментом для досягнення свідомих чи несвідомих результатів, а також компенсаторна функція, яка пов'язана з відсутністю особистої незалежності й свободи в офіційних структурах, хоча незалежність у неформальних групах – уявна. Евристична функція виражає художньо-творчі й моральні прагнення молоді та реалізується в соціокультурній діяльності.

Отже, факторами, що сприяють виникненню молодіжних субкультур, є: неможливість самореалізації в колі сім'ї, в школі, інституті або формальних громадських організаціях, відсутність взаєморозуміння чи непорозуміння, розбіжності у поглядах з батьками та викладачами. Серед мотивів, що спонукають прагнення до відходу молоді в неформальні угруповання, об'єднання можна назвати такі, як бажання знайти однодумців, опинитися в середовищі собі подібних, отримати можливість спілкування та взаєморозуміння, відійти від самотності, заповнити свій вільний час, відійти від постійного нагляду батьків, учителів, протиставити силі суспільства колективну силу молодіжного об'єднання або групи [5, с.170]. При запереченні, неприйнятті форм дозвілля, пропонувані їм суспільством і державою, вони цілком задовольняються своїм альтернативним, часто асоціальним проведенням часу: дворовим, дискотечним, рок-тусовками, прогулянками по місту або переглядом гостросюжетних, позбавлених інтелектуального змісту боевиків, супроводом «культових» музичних груп або спортивних команд і т.п. Прихильність молодих людей до насильства формується, з однієї сторони, принципами групи, з іншої – насильством по відношенню до дитини з боку батька або матері. Це породжує схильність вирішувати конфлікти силою.

Агресивні тенденції мають ряд специфічних рис і характерних особливостей. Перш за все, це критичне ставлення молодих людей і прагнення до заперечення або перегляду традиційних цінностей, часткова або повна відмова від існуючої офіційної ідеології, негативне ставлення до офіційної культури, традиційного мистецтва, орієнтація на власні ідеали, спосіб життя, цінності, характерні даній субкультурі, об'єднанню або групі. Учасниками цих утворень стають молоді люди, що виявилися не потрібні суспільству. Ці об'єднання відрізняються своєрідними атрибутами: своя ідеологія, спосіб життя, стиль музики, зовнішній вигляд, форма дозвілля, включаючи місця зустрічей.

У психолого-педагогічній літературі можна зустріти наступну типологізацію молодіжних субкультур: романтико-ескапістські субкультури (хіпі, індеаністи, толкієністи, з певним застереженням – байкери), гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, ре-пери і т.п.), кримінальні (гопники, любери), анархо-нігілістичні (панки, екстремістські субкультури «лівого») і «правого» спрямування), які можна також назвати радикально-деструктивними [5, с.171]. Особливо небезпечною є субкультура тієї частини молоді, яка вживає різні психоактивні та наркотичні речовини. Зазначимо, що більшість молодих людей обирає традиційний шлях соціалізації, водночас, за даними наукових досліджень у субкультурний простір попадає до 58% молодих людей [3, с. 76]. Молодь знаходиться у процесі особистісного і професійного зростання, динамічного пошуку та визначення власних ціннісних орієнтацій, моральних та естетичних інтересів, політичних переконань. Цей процес обумовлює специфічні проблеми молоді, серед яких безробіття, залежність від батьків, відсутність власного житла та перспектив його придбання, неготовність до зрілих відносин, проблеми зі здоров'ям, високий рівень девіації, злочинності, наркоманії, проституції та інших відхилень серед молоді. У молодіжному середовищі існують різні уявлення щодо «покликання» молодих людей, їхнього місця в суспільстві, моди, стилю, соціальних норм, цінностей та інтересів. Саме такі уявлення стають причиною входження молоді у субкультурний простір [4; 6]. Нестабільність, криза економіки, політичні перепетії негативно впливають на молодих людей, проблеми загострюються, ведуть до зростання відчуженості молоді від родини, держави, суспільства. Одним із шляхів вирішення цих проблем – реалізація себе у просторі молодіжних субкультур. Входження молодих людей у субкультурний простір може бути пояснений і іншими чинниками, такими як вікові та диспозиційні особливості розвитку особистості. В даній статті ми зосередили увагу на соціально-психологічних чинниках, так як на сьогодні український соціум знаходиться в стані ціннісно-нормативної дезінтеграції, соціальної аномії, коли старі норми і цінності вже не відповідають реальним відносинам, а нові ще не затвердилися [2, с. 53]. Ціннісні орієнтації молоді змінюються. Молоде покоління опинилося перед складними і суперечливими суспільними процесами, виробляє особливий захисний механізм і власні системи цінностей.

Підкреслимо, що ту або іншу молодіжну субкультуру, незважаючи на той негатив, який вона в собі несе, не можна сприймати як щось тільки антисоціальне, як суспільне зло. Це – те поле самореалізації, яке обрали для себе молоді люди. Дорослі розмірковують про медико-біологічні причини девіацій в молодіжному середовищі і про антисоціальні впливи середовища на молодь, але часто не бачать основного джерела негативних проявів у молодих людей, яке пов'язано з тим, що в силу різних причин людина не реалізовує свої потреби, не може знайти поле своєї самореалізації. І

поки вчені і практики міркують, молоді люди шукають вихід і способи реалізації цих потреб і свою «нішу», яка, на жаль, не завжди буває соціально схвалюваною іншими людьми.

Аналіз різних молодіжних субкультур свідчить, що ті чи інші види девіантної поведінки у молодих людей є більшою чи меншою мірою значимим атрибутом (елементом) субкультури, який може виступати як ритуал залучення (ініціації) до субкультури, спосіб ідентифікації з її представниками, елемент символічного світу субкультури, особлива форма комунікації в співтоваристві, форма протесту по відношенню до «дорослої» культури [5, с. 172]. Молодіжна субкультура – це певне поле реалізації, що виникає як потреба у молодих людей, яке вони обирають при відсутності альтернативи, тому в процесі організації профілактики необхідне вивчення різних молодіжних субкультур з метою визначення ефективного комплексу заходів профілактики девіантної поведінки молоді. Знищити або заборонити певну субкультуру неможливо, бо певні спроби будуть породжувати певний супротив, протести. Психологічна наука покликана вивчити проблему входження молоді у субкультурний простір, забезпечити розробку і впровадження програм соціалізації молоді, які враховували б вплив субкультурного простору.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Активне входження молоді у субкультурний простір пояснюється сучасними суспільними процесами, які характеризуються рядом радикальних змін. Ці зміни реалізуються під впливом таких чинників як перманентний нігілізм – психологічна основа трансформації суспільної свідомості, постійна маніпуляція людською свідомістю як нормою суспільного життя, філософія маркетингу як творця цінностей суспільства споживання. Гостро відчуваючи такі зміни у суспільній свідомості, молоді люди усвідомлюють, що властиві їм цінності (повага один до одного, дружба, самостійність) не завжди можуть бути реалізовані у сучасному суспільстві і тому обирають субкультуру як альтернативу, як спосіб «входження у доросле життя». Узагальнення досліджень дозволяє виокремити такі соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір: прагнення до самореалізації; засвоєння нових соціальних ролей; сімейні конфлікти; життєвий романтизм; протиставлення себе нормам формальної групи і конфлікти в ній тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в питаннях організації профілактичної роботи, пошуку ефективних шляхів регулювання і мінімізації асоціальної поведінки членів різних молодіжних субкультур. Явище молодіжної субкультури не може бути витісненим із соціальної реальності, тому вдало організована взаємодія не лише забезпечить налагодження діалогу, а й сприятиме формуванню критичного мислення, ставлення молодих людей до своєї участі у молодіжних об'єднаннях, розуміння того, що цей процес короткочасний; усвідомлення негативної сутності таких об'єднань, їх критичного аналізу [1, с. 32].

Список використаних джерел

1. Артёмов П.М. Типологізація молодіжних субкультур: аналіз основних напрямків та нових засад / П.М.Артёмов // Соціологія майбутнього: Науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – 2011. – №2. – С.32-37.
2. Павелків В.Р. Психогенеза підліткових субкультур: монографія/ В.Р.Павелків. – Київ: «Центр учбової літератури», 2018. – 280 с.
3. Павелків В.Р. Аналіз вивчення деформованої соціалізації як мотиву девіантної поведінки в умовах включення особистості до простору субкультури /В.Р.павелків // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (33), Issue: 66, 2015. – С.75 -79.
4. Парфенюк Д.В. Социально-психологическая направленность представителей молодежных субкультур: автореф. дисс.канд. психол. наук: спец. 19.00.05 – социальная психология / Д.В. Парфенюк. – Москва, 2011. – 24 с.
5. Товканець О. Молодіжна субкультура і девіантна поведінка / О. Товканець // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2011. – Вип. 22. – С. 170-172. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_22_61.

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Стаття присвячена проблемі розвитку інтелектуальних здібностей у дітей молодшого шкільного віку. Шлях її вирішення лежить через активну форму психодидактичної взаємодії. Такою ми вбачаємо дидактичну гру. В ній гармонійно поєднується гра та навчання.

Роблячи цей вибір, ми виходили з тих міркувань, що у перших класах відбувається адаптація до навчального процесу, а також зміна провідної діяльності. У цьому контексті найкраще підходить дидактична гра, яка забезпечує плавний перехід до нової провідної діяльності – навчання. Відповідно, запропонована модель педагогічної взаємодії це, комплекс елементів навчально-ігрової взаємодії спрямований на розвиток пізнавальної сфери та інтелектуальних здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: *мотив, мотивація, провідна діяльність, гра, дидактична гра, навчання, інтелектуальні здібності, генезис, навчальні дії.*

Статья посвящена проблеме развития интеллектуальных способностей у детей младшего школьного возраста. Путь ее решения лежит через активную форму психодидактического взаимодействия. Такой мы видим дидактическую игру. В ней гармонично сочетается игра и обучения.

З М І С Т

Павелків Р.В. Рефлексія як механізм особистісно-професійного становлення майбутніх вчителів.....	5
Артемова О.І. Соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір.....	11
Бабій М. Ф. Розвиток інтелектуальних здібностей у процесі навчально-ігрової взаємодії.....	15
Безлюна В.І., Осмак Л.П. Психологічний аналіз стратегій міжособистісної взаємодії підлітків.....	20
Богач О.В., Кіршо С.М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті.....	26
Волинець Н.В. Порівняльний аналіз особливостей особистісного благополуччя прикордонників та фахівців інших професійних спільнот в залежності від стажу роботи.....	33
Вронська В.М. Особливості психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу.....	41
Главінська О.Д., Новік Л.О. Усвідомлення майбутніми психологами професійної належності.....	45
Дерев'яно Н.З. Роль інклюзивного освітнього середовища для розвитку просоціальної поведінки підлітків.....	50
Джеджера К.В. Комунікативні уміння як чинник конкурентоспроможності майбутнього вихователя.....	55
Джеджера О.В. Емоційне переживання як детермінуючий чинник результативності навчальної діяльності студентів.....	60
Журавльова Л.П., Мужанова Н.В. Динаміка ціннісно-сислової сфери учасників субкультур.....	66
Злагодух В.В., Буняк А.С. Психологічні особливості самоставлення у підлітків з проявами віктимної поведінки.....	71
Ivashkevych E., Yatsjuryk A. The diagnostics of the development of social intelligence of the person using proverbs and sayings.....	77
Ічанська О.М., Гірчук О.В. Особливості емпатії студентів-психологів на різних етапах професійної підготовки.....	82
Камінська О.В., Дружиніна І.А. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів під час навчання у ЗВО.....	87
Камшеко К.І. Теоретична модель суб'єктивного благополуччя гомосексуальної особистості.....	93
Каряка І.В. Гендерні ознаки прояву стресостійкості працівників авіаційних організацій.....	98
Кириченко В.В. Інваріантна модель фахових компетентностей державного службовця.....	103
Корчакова Н.В. Психологічні механізми вікової генези просоціальності особистості.....	108
Коць М.О., Ятчук Т.М. Специфіка діагностики особистісної сфери підлітків з особливими освітніми потребами.....	115
Кравченко С.І. Трактатування явищ суспільної єдності в сучасній психології.....	121
Крижановська З.Ю., Мірченко С. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності.....	127
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Гідність та мораль: філософсько-психологічний зміст.....	131
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психотерапія дітей та підлітків: традиції та сучасні підходи.....	137
Магдисюк Л.І., Павлова Б.В., Пасічко В.В. Міжособистісне спілкування та його вплив на функціонування осіб пізньої зрілості.....	142
Магдисюк Л.І., Рубцова І.О. Психологічні особливості виникнення тривожності у безробітних.....	147
Маслова В.А. Соціально-психологічні чинники забезпечення саморегуляції емоційних станів менеджерів освіти.....	152
Михальчук Н.О., Примачок Л.Л. Психологічні особливості корекції психомоторних розладів у хворих із ішемічним інсультом.....	158
Мушкета Р., Кіндрат П.В., Демчук О.О. Педагогічні впливи у спортивних неформальних угрупованнях як метод соціалізації молоді.....	164
Назаревич В.В., П'ясецька О.В. Остракізовані ознаки аутоагресивної поведінки підлітків.....	168
Павелків В.Р. Зміна рівня вираженості особистості деструкцій у представників молодіжних субкультур після впровадження превентивно-корекційної роботи.....	176
Подкопасва Ю.В., Гірчук О.В. Умови формування та трансформації самоставлення у дітей і підлітків.....	184
Рудь Г.В. Дослідження феномену прокрастинації в юнацькому віці.....	190

Сечейко О. В. Динаміка прогнозування персонального професійного майбутнього студентами-психологами.....	196
Скрипка А.І. Теоретико-методологічні проблеми дослідження ставлення підлітків до учасників булінгу (на прикладі учнів військового ліцею).....	203
Созонюк О. С. Методологічні основи структурно-функціональної моделі психологічної культури вчителя початкової школи.....	207
Сторож О. В. Теоретичний аналіз етапів творчої соціалізації особистості.....	212
Трибулькевич К. Г. Молодіжні організації та субкультури в українській незалежній державі: потенціал впливу на становлення особистості студентського лідера.....	217
Хомич І. С. Особливості соціально-психологічної компетентності молодших школярів у сфері нормовідповідності власної поведінки.....	223
Шевченко Р. П. Субдепрессивное состояние у студентов высших учебных заведений специальности морского и речного транспорта.....	228
Яцина О. Ф. Практики батьківства і «не-батьківства»: реалії постмодерної соціальності.....	233
Відомості про авторів	240

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 12

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

УДК 159.9+316.6

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

Підписано до друку 28.05.2019 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 28,37. Наклад 300. Зам. № 42.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362) 62-03-97

e-mail:oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №270 від 07.12.2000 р.